OIKEUSMINISTERIÖ

Lausunto

Kriminaalipolitiikka- ja rikosoikeusosasto 5.2.2020

Eduskunnan lakivaliokunnalle

U 11/2019 vp

Asiantuntijakuuleminen 6.2.2020
Neuvotteleva virkamies Miia Ljungqvist

Ehdotus Euroopan petostentorjuntaviraston (OLAF) tutkimuksista annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston (EU, Euratom) N:o 883/2013 muuttamisesta Euroopan syyttäjänviraston kanssa tehtävän yhteistyön ja OLAF:n tutkimusten vaikuttavuuden osalta.

Euroopan komissio on antanut ehdotuksensa Euroopan petostorjuntaviraston (OLAF) tutkimuksia koskevan Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen N:o 883/2013 muuttamisesta. Komission ehdotus keskittyy OLAF:ia koskevan asetuksen muutosehdotuksissa pääosin OLAF:n ja Euroopan syyttäjänviraston (EPPO) yhteistoiminnan mahdollistamiseen, OLAF:n toimiin tukea ja täydentää EPPO:a sen tutkinta- ja syytetehtävissä, tietojenvaihdon toimivuuteen ja OLAF:in tutkintatehtävän vaikuttavuuden lisäämiseen. Komission näkemyksen mukaan OLAFia koskevan asetuksen perusteellisempi arviointi tulisi suorittaa myöhemmin, kun myös kokemuksia OLAF:n ja EPPO:n välisestä yhteistyöstä voidaan arvioida.

Oikeusministeriö yhtyy valtionvarainministeriön kantaan EU:n taloudellisten etujen suojaamiseen liittyvän lainsäädäntökehityksen vahvistamisesta ja petostentorjuntaan käytettävissä olevien keinojen tehokkaan hyödyntämisen tärkeydestä. Virastojen toiminta tulisi olla kustannustehokasta ja mahdollisia toiminnallisia päällekkäisyyksiä tulisi välttää. Oikeusministeriö pitää olennaisena, että jäsenmaiden toimivaltaisten viranomaisten asema säilyy ennallaan ja ettei OLAF:in toimivaltaa muuteta. Oikeusministeriö yhtyy valtionvarainministeriön kantaan ja kannattaa, että asetus hyväksyttäisiin kesäkuussa 2019 saavutetun neuvoston yleisnäkemyksen mukaisena.

Euroopan parlamentin tavoitteena on laajentaa asetuksen tarkastelua komission alkuperäisestä esityksestä ja se sisältää ehdotuksia, joilla olisi toteutuessaan kansallisia vaikutuksia. Suomen kannalta olennainen Euroopan parlamentin esitys koskee kansallisille tuomioistuimille asetettavaa velvoitetta tiedottaa OLAF:ia syistä, joiden perusteella OLAF:n toimittamaa todistusaineistoa ei ole päätetty käyttää hyväksi. Lisäksi OLAF:n ja EPPO:n väliseen raportointiin ja tietojenvaihtoon liittyvä säännöstä esitetään tarkennettavaksi velvoitteineen ja aikarajoineen.

Käyntiosoite	Postiosoite	Puhelin	Faksi	Sähköpostiosoite
Eteläesplanadi 10 HELSINKI	PL 25 00023 VALTIONEUVOSTO	02951 6001	09 1606 7730	oikeusministerio@om.fi

Oikeusministeriö pitää tärkeänä sitä, että asetus saataisiin hyväksyttyä ennen EPPO:n toiminnan käynnistymistä vuoden 2020 lopussa. Siten asetusmuutoksessa tulisi ensisijaisesti keskittyä komission ehdottamiin kohdennettuihin toimiin ja toteuttaa laajempi tarkastelu myöhemmin.

Näkemyksiä ehdotetuista muutoksista

Oikeusministeriö katsoo, että Euroopan parlamentin esitys tuomioistuinten velvoittamisesta ilmoittaa syistä todistusaineiston käyttämättä jättämisestä on ongelmallinen ottaen huomioon perustuslaissa turvattu tuomioistuinten riippumattomuus. Lakivaliokunta on katsonut (LaVL 20/2018 vp), että jatkovalmistelussa on tärkeää turvata kansallisen lainsäädännön ja vapaan todistelun periaatteen ensisijainen soveltaminen ja tästä syystä ehdotuksessa tulisi välttää todisteiden hyödyntämiskelpoisuuteen kohdistuvaa artiklatason säätelyä.

Oikeusministeriö yhtyy näkemykseen asetusehdotuksen 12g artiklaan liittyen, että virastojen välisen yhteistyön puitteet tulee säätää virastoja koskevissa asetuksissa, mutta yhteistyön yksityiskohdat on tarkoituksenmukaista jättää sovittaviksi työjärjestelyillä. Kuten lakivaliokunta on lausunnossaan LaVL 20/2018 vp valtioneuvoston kantaan yhtyen todennut, EPPO:lle ei tule asettaa kiinteitä määräaikoja (ehdotetut artiklat 12a ja 12 d) OLAF:lta tuleviin tietopyyntöihin. Oikeusministeriö myös toteaa, että EPPO:a koskevat velvoitteet tulisi sisällyttää EPPO:a koskevaan asetukseen.

Oikeusministeriö pitää tärkeänä, että eduskunnan laki- ja hallintovaliokuntien näkemykset muutoinkin otetaan huomioon jatkovalmisteluissa, sekä kiinnitetään huomiota jatkovalmistelussa ne bis in idem –periaatteeseen liittyviin kysymyksiin, jotka valtakunnansyyttäjän toimisto on aiemmissa käsittelyissä nostanut esiin.

EPPO State of play

Euroopan syyttäjänvirasto (EPPO) on perustettu 12.10.2017 annetulla asetuksella (EU) 2017/1939 (EPPO-asetus). EPPO koostuu Luxemburgiin sijoitettavasta keskusvirastosta ja jäsenvaltioissa toimivista Euroopan valtuutetuista syyttäjistä. Keskusvirasto koostuu kollegiosta, pysyvistä jaostoista, Euroopan pääsyyttäjästä, Euroopan varapääsyyttäjästä, Euroopan syyttäjistä ja hallintojohtajasta sekä avustavasta henkilökunnasta. Kollegion muodostavat Euroopan pääsyyttäjä ja yksi Euroopan syyttäjä kustakin EPPO:n jäsenvaltiosta. EPPO-asetuksen 22 artiklan 4 kohdan mukaisesti siihen saakka, kunnes EPPO:n kollegio ryhtyy hoitamaan tehtäviään asetuksen mukaisesti komissio hoitaa artiklan mukaisia tehtäviä kuullen jäsenvaltioiden edustajista koostuvaa asiantuntijaryhmää. Asiantuntijaryhmä on kokoontunut säännöllisesti, viimeksi 27.1.2020.

Ajankohtainen asia EPPO:n perustamisessa on Euroopan syyttäjien nimittämismenettelyn saattaminen loppuun ja kollegion perustaminen. Asia on viivästynyt, koska kaikki jäsenvaltiot eivät ole vielä nimenneet ehdokkaitaan Euroopan syyttäjiksi. Ajankohtaista on myös EPPO:n asianhallintajärjestelmän (CMS) rakentaminen, Euroopan valtuutettujen syyttäjien työehdoista päättäminen ja rekrytointi sekä EPPO:n notifioiminen toimivaltaiseksi oikeusviranomaiseksi keskinäistä oikeusapua rikosasioissa koskevaa Euroopan neuvoston yleissopimusta ja sen lisäpöytäkirjoja sovellettaessa.

Oikeusministeriö asetti työryhmän valmistelemaan EPPO-asetusta täydentävää kansallista lainsäädäntöä, joka luovutti yksimielisen mietintönsä 17.6.2019 (Euroopan syyttäjänviraston perustamista koskevaa asetusta täydentävä lainsäädäntö, mietintöjä ja lausuntoja 30/2019). Lausuntopalautteen perusteella jatkovalmistelussa työryhmän esittämiin lakiehdotuksiin ei ole odotettavissa merkittäviä muutoksia. Hallituksen esitys on tarkoitus antaa eduskunnalle alkusyksyllä 2020. Tämänhetkisten aikatauluarvioiden mukaan EPPO:n on määrä käynnistää toimintansa 1.11.2020. Tämä edellyttää, että mm. asianhallintajärjestelmään ja valtuutettujen Euroopan syyttäjien rekrytointiin liittyvät epäselvyydet saadaan ajoissa ratkaistua.